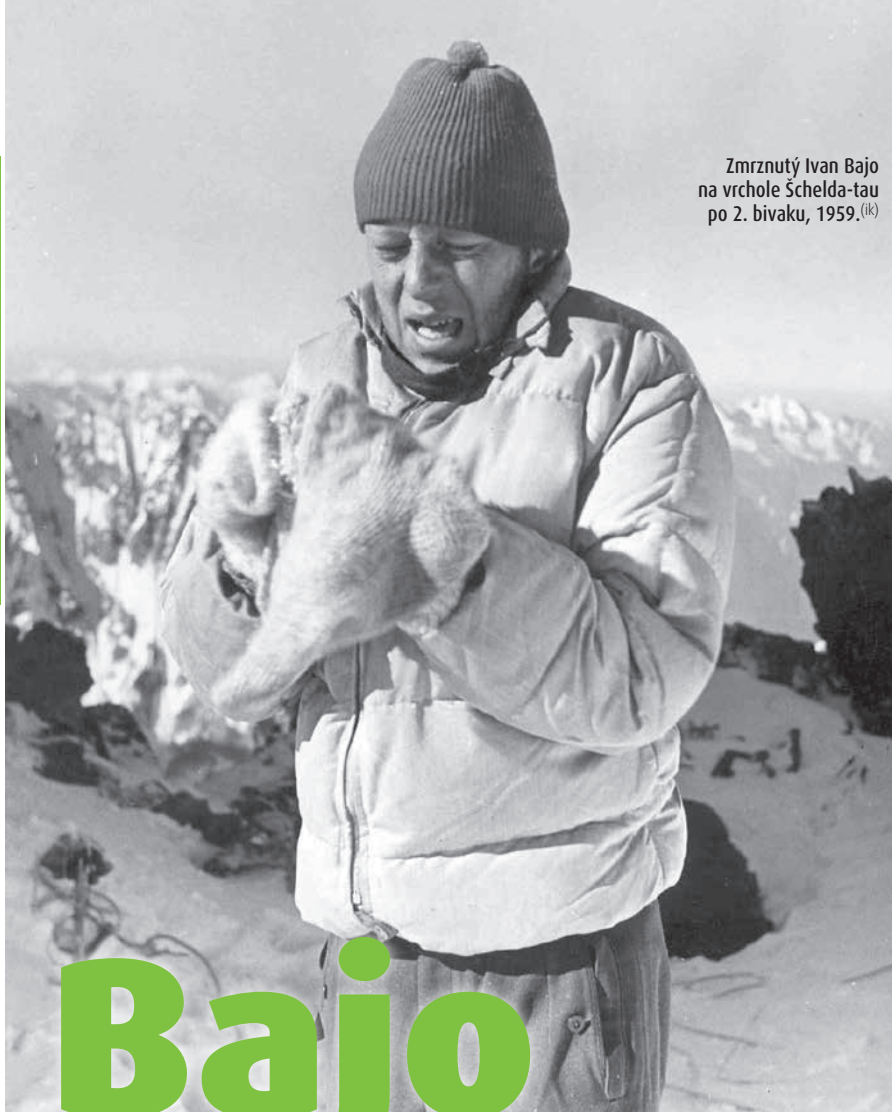

Nie je jediný, koho humornú tvorbu inšpirovali dramatické horolezecké situácie. Ale je výnimočný svojou schopnosťou preniknúť pod vrchnú škrupinu drsnosti horolezcov a pod ňou objaviť jemnosť, nehu, odovzdanosť... Minulý rok 25. novembra oslávil Ivan Bajo osemdesiate narodeniny. Ivanovi k jubileu gratulujeme, prajeme mu veľa zdravia a želáme bohatú inšpiráciu pri jeho ďalšej tvorbe.

Na začiatku skonštatujme, čo všetci vieme: Bajov kreslený či písaný humor je rozšírený a známy vo veľmi širokej skupine horolezcov, turistov, jaskyniarov, ba aj hubárov. Spôsobili to štyri rozobraté vydania publikácie Smiech na lane (ďalšie je údajne v tlači), stovky bajovských pohľadníc, ktoré putovali z Tatier do celého sveta, príležitostné kresby do rozmanitých bulletinov, pozvánky na horolezecké zrazy a plesy, originálne diplomy...

Počiatky Bajovej tvorby siahajú do prelomu 50. a 60. rokov minulého storočia. Na populárnych horolezeckých zrazoch v Sološnici, známych ako Krajské horolezecké dni (KHD), Ivan Bajo – vtedy špičkový československý horolezec – pri táborákoch prvýkrát predstúpil pred horolezeckú verejnosť s humornými kresbami a krátkymi poviedkami. Úspech bol doslova triumfálny! Zakrátko sa Bajove postavičky a poviedky

Zmrznutý Ivan Bajo na vrchole Šchelda-tau po 2. bivaku, 1959. (ik)

Bajo nielen horolezec

začali objavovať na stránkach časopisov Krásy Slovenska, Vysoké Tatry, Roháč, potom i v ďalších, dokonca aj zahraničných periodikách. Keď na začiatku 70. rokov bratislavská TJ IAMES prvýkrát zozbierala a vydala dovtedajšiu Bajovu tvorbu v publikácii Smiech na lane, po niekoľkých mesiacoch musela urobiť dotlač, a tak v intervale zhruba dvoch rokov slovenská a česká horolezecká i nehorolezecká obec „spotrebovala“ náklad okolo 5000 výtlačkov. A to knižka nebola rozširovaná v obchodnej sieti, iba tzv. ambulantom predajom! Spôsobila to skutočnosť, že Ivanova tvorba rozdávala povzbudivý, povznášajúci úsmev, že jej porozumelo a obľúbilo si ju neobvykle veľa ľudí, ktorí nepochádzali iba z čisto horolezeckej komunity. Ukázalo sa, že Bajo hľadal a našiel prístupnú, úsmevnú cestičku k miestam, odkiaľ nehorolezci ponúkajú pohľad na horolezectvo bez nadneseného heroizmu, teda pohľad ľudskejší, pravdivejší.

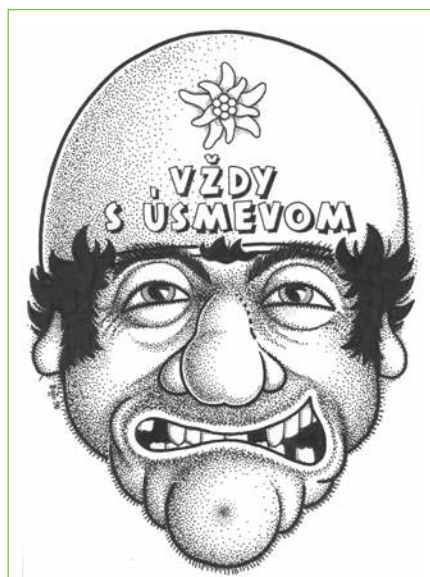
Horolezecký humor je fenomén, ktorý vznikol z mnohých dramatických situácií, čo horolezectvo prináša ako ich reflex či kontrast. Kontrast býva priamo úmerný dramatickosti situácie – to je jedna strana mince a druhou je Bajove humorné stvárnenie situácií v podobe bezuzdnej radosti zo života po šťastnom vybrádnutí z kritických ťažkostí. Nie je jediný, koho humornú tvorbu inšpirovali dramatické horolezecké situácie. Pokusy o horolezecký humor sú vari také staré ako horolezectvo

Na Ostrom štíte vo Vysokých Tatrách v roku 1960.^(zk)

samo a každý autor je postavený pred úlohu nejako sa zmocniť podstaty, stvárniť povrchovú drsnosť, ktorou sa tento situačný humor na prvý pohľad prejavuje. Nebýva to jednoduché a nie každému sa to rovnako vydarí. Možno práve preto sa viacerí horolezeckí humoristi akosi vytratili a Bajo tu stále je...

Na Ivanovi je totiž úžasná práve jeho schopnosť preniknúť pod vrchnú škrupinu drsnosti, hrubosti a pod ňou objaviť jemnosť, nehu, odovzdanosť, ba až akúsi bezbrannosť svojich postaviek. Napriek ich typickému ►

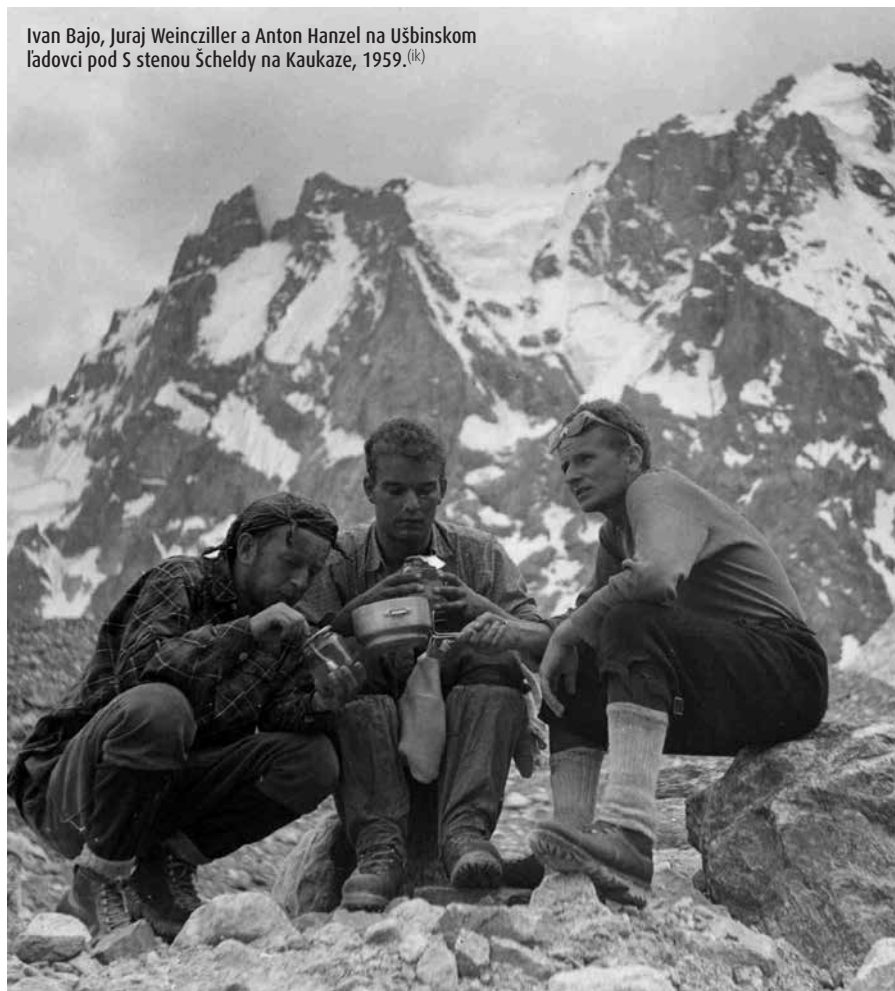

Bajo, Ivan PhDr., CSc., majster športu, vzorný cvičiteľ (1935) – významný slovenský horolezec, cvičiteľ, metodický pracovník, funkcionár, publicista, horolezecký karikaturista, psychológ. Vo Vysokých Tatrách urobil 410 výstupov (115 v zime, 6 prvovýstupov, 5 prvých zimných priestupov), o. i. prvovýstup SV stenou na Kupolu (1956), prvovýstup direttissimou SV steny Prostredného hrotu a prvovýstup pravou časťou Kopiniaka (1962), prvovýstup Z stenou Baraních rohov, 1. zimný priestup SV stenou Gerlachovskej veže (1960), 1. zimný priestup SV pilierom Javorového štítu (1961), 1. zimné priestupy V a S stenou Javorového štítu (1963); vo Vysokých Tauroch Welzenbachovou cestou v S stene Grossglocknera, Welzenbachovou cestou v S stene Grosses Wiesbachhornu, Laserzwand SZ pilierom (1964 a 1968); na Kaukaze (Adyl-su) III. Západná Šchelda Schmadererovým pilierom v S stene (1959).

Predseda metodickej komisie a člen komisie mládeže SHZ IAMES (neskôr VHZ SÚV ČSZTV, 1967 – 1978), člen MK a komisie mládeže VHZ ÚV ČSZTV. Vedúci autorského kolektívu Učebných textov pre cvičiteľov horolezectva II. a III. triedy (Šport, Bratislava 1972) a III. a IV. triedy (Šport, Bratislava 1982), spoluautor Previsnutej revue 1971 (TJ IAMES Bratislava), autor viacerých metodicko-odborných a beletristických článkov, asi 250 karikatúr, humoristickej publikácie Smiech na lane (TJ IAMES, Bratislava 1977) atď. Držiteľ Zlatého odznaku IAMES-u a verejného uznania Za zásluhy o rozvoj čs. telesnej výchovy III. stupňa. Reprezentant ČSSR (1960 – 1964).

Horolezectvo encyklopédia,
Ivan Dieška a kol. 1989

Ivan Bajo, Juraj Weincziller a Anton Hanzel na Ušbinskom ľadovci pod S stenou Šcheldy na Kaukaze, 1959.^(ik)

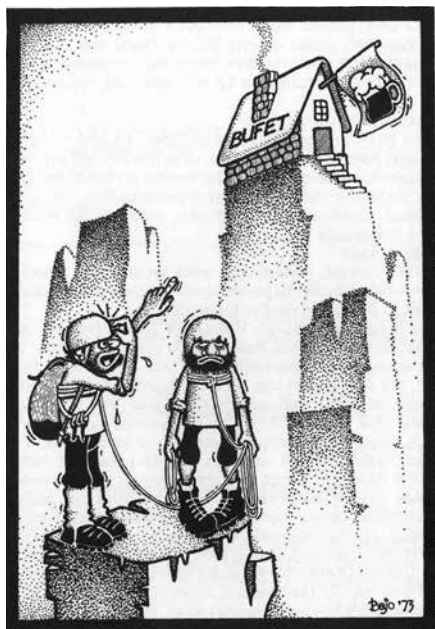

Priekopníci to nikdy nemali ľahké...

Počas svojho celoživotného „motania sa“ okolo horolezectva sledoval som aj vznik a vývin rozličných jeho odnoží, disciplín – boulderingu, skalolezectva, skialpinizmu, spelealpinizmu a ďalších „zbesilostí“ (termín Vlada Bednára). Rozbiehali to vždy nejakí nadšenci, fanatici, neskôr horolezckou históriou podchytení ako zakladatelia, priekopníci. Federálni, republikoví, krajskí, okresní, miestni. Kde-któ už všeličo horolezcké či pseudohorolezcké zakladal, len ja stále nič. Človeku to napokon príde ľúto, že ho história nepojala do svojich análov a občas sa dostaví aj taká obyčajná slovenská závišť: A či som ja horší tuto od Ďura, somár, v škole odo mňa odpisoval, a napriek tomu je zakladateľom. Napokon však prišla aj moja veľká chvíľa – stal som sa zakladateľom mykoalpinizmu. Šup do histórie!

Stalo sa to takto: Ako fanatický horolezec a fanatický hubár som celkom náhodne oba tieto fanatizmy uplatnil v rodných Tatrách pri výstupe južnou stenou Jahňacieho štítu. Na trávinatej rampe som našiel okrové, hodvábné lesklé, zavalité huby príjemnej vône, dodnes neidentifikované. Bola ich plná prílba a takmer pol kletráka. Boli to huby jednoznačne nezabudnuteľné – pre mňa i pre horolezcov z tábora pri Zelenom plese. Pozval som ich všetkých na skvostný, orientálnymi špeciami gurmánsky vypiplaný hubový guláš. Neverím, že by niekto z nich predtým alebo potom jedol úžasnejší hubový guláš – bol to jednoducho nezabudnuteľný zážitok. Najmä v noci a po celý nasledujúci deň – ideálne krásny pre ideálne horolezcké výstupy, keď všetci do jedného zavýjajúc kmitali medzi táborom a kosodrevinou s laickou diagnózou „vrchom-spodom“. Miestnemu kosodreviu sa odvtedy – napriek ekologickým ujším – mimoriadne darí. Napriek enormnému výdaju energie pri cieľených šprintoch a následných aktivitách zostalo mojim hosťom dostatok síl na to, aby ma navečer vyniesli v spacáku zo stanu a šmarili do plesa. Mal som čo robiť, aby som sa na dne odzิปsoval, vyslobodil a vyplával. Nik mi – ladovou vodou šokovanému – suchý odev neposkytol, horúci nápoj nepodal, teplé kamarátske slovo neprehovoril. Odkopli ma. Nevďačná banda horolezcká! Utiahol som sa na chatu, kde mi ľudské, kamarátske teplo od-suplovala fľaša spíšskej borovičky. Už vtedy som si uvedomil, že zakladatelia, priekopníci to v horolezectve nikdy nemali, nemajú a nebudú mať ľahké...

(Krásy Slovenska, 1980/8)

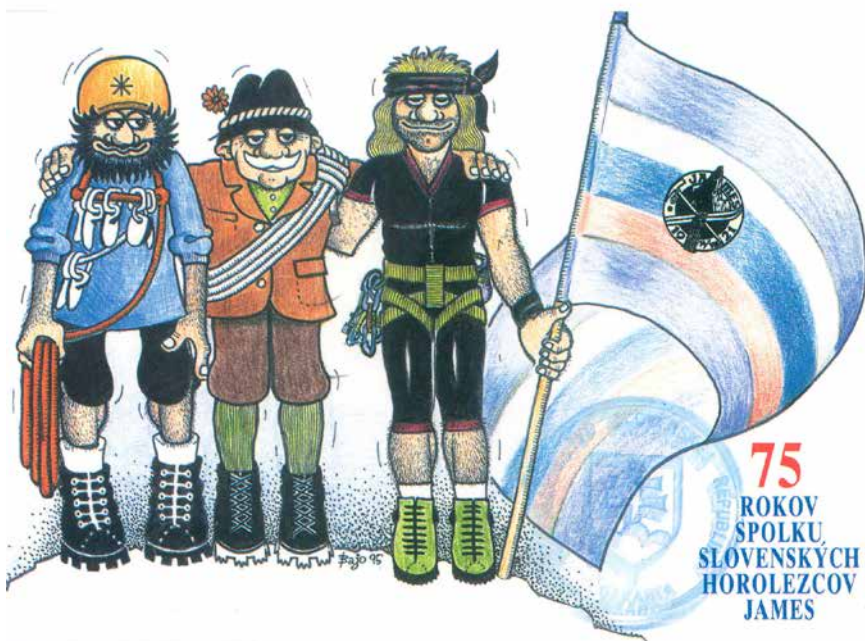

vzhľadu „otrasníkov“ prichádza nám ich až dojemne ľúto a nejako podvedome pocítujeme nutkanie bežať im na pomoc. Lebo práve ich bezbrannosť a prostoduchosť je príčinou, ktorá ich vtáhuje do ťažkých, z vonkajšieho pohľadu, pravdaže, humorných situácií. Bajó vo svojich „otrasníkoch“ objavuje čosi prekvapujúce – romantické duše. A je jedno, či pritom ako výrazový prostriedok používa kresbu alebo písané slovo. A to isté platí aj pre situácie a postavy Bajovej tvorby z oblasti jaskyniarstva alebo hubárstva.

Iste ani netreba zdôrazňovať, že toto osobité bajovské videnie postáv a precítenie ich osudov má pôvod v autorovej duši, v jeho charaktere, v jeho nikdy nevyhasnutom romantizme, možno až v jeho horolezckom svetonázore. Jeden z predstaviteľov staršej horolezckej generácie Alo Huba nás pred

časom upozornil na istý menej zreteľný faktor horolezectva, na jeho kulturizujúci vplyv na ľudského jedinca. Ivan nevtieravo humanizuje svojich hrdinov, skultúrňuje ich a sám sa stáva súčasťou horolezckej kultúry, v širšom kontexte i kultúry ako celku.

Na začiatku sme spomenuli, že Bajov humor je rozšírený a známy. Dodajme, že Bajó svojou tvorbou zasiahol naše horolezectvo v mimoriadne veľkom rozsahu. Musíme naozaj na chvíľu postáť a zamyslieť sa, aby sme si dostatočne uvedomili šírku a hĺbku tohto prieniku a je pravdepodobné, že ani tak sa nám to celkom nepodarí. Nepovažujem sa za znalca v obore horolezckej humorológie, no považujem za nespochybniteľné, že Ivan Bajó je mimoriadna postava v našej horolezckej kultúre a aj vo svete nám ho môže kde-któ závidieť. ■

Kladka

Jesenný podvečer na cvičných skalách. Miro s Ďuro stojia pod poslednou víkendovou túrou – „Pilierom ježibáb“. Rozlámány pilier hore uzavretý masívnym, nevábnyim previsom chlapcov trochu odrádza, majú toho od rána už naozaj dosť – ale kto sa pripravuje na severnú stenu Malého Kežmarského štítu, ten nesmie váhať.

Nastupuje Ďuro. Napriek svojim osemdesiatim ôsmim kilám rýchlo a obratne preliezol spodnú časť piliera a pustil sa do previsu. V tridsaťmetrovej výške zatĺkol dobrú skobu, zacvakol do nej karabínku, do karabínky lano, povytiahol sa zo dva metre nad skobu, dočiahol veľký chyt – a už letel aj s ním nadol. Osemdesiatosem kil živěj váhy sa rútilo presne v duchu gravitačných zákonov k zemi. Lano letelo karabínkou, naplo sa – päťdesiatosemkilový Miro presne v duchu zákonov o kladke letel mu oproti,

hore ku skobe. V polovičke sa zrazili, odleteli od seba a každý pokračoval vo svojom pôvodnom smere. Ďuro dopadol do hustých krikov a svojou váhou sa usiloval prevliecť Mira okom karabíny. Všetko to bolo nečakané, prekvapujúce a priveľmi rýchle, chlapci boli úplne dezorientovaní. Ďuro, známy svojim „dlhým vedením“, ziapal z kriakov:

– Miro, drž, spadol som!

Miro sa díval nad seba a vrieskal:

– Držím! Kde si? – a chystal sa vytĺkať skobu, na ktorej visel. Ďuro sa z kriakov prisprosto díval na Mira v previse:

– Miro, ty si liezol prvý?

Po ďalšej sérii sprostostí – v slovách i činoch – im svitlo. Situáciu vyriešili, urobili inventúru zranení a záverečné komuniké pre horolezeckú verejnosť:

– Potvrdzujeme platnosť princípu kladky v horách. Fungovalo to!

(Štart, 1975/49)

Matraciáda

Chladné ráno v chorvátskom pohorí Velebit. Túlavé horolezecké topánky ma nesú nahor famóznou vápencovou roklinou Paklenice kaňonom medzi päťstometrovými stenami Debeli Kuk a Aniča Kuk. Predchádza ma mladý nemecký pár na horských bicykloch s plnými dvojkolesovými príviesmi. Neskôr som ich znova zazrel pri krásnej bielej stene, čo Pánboh vymodeloval pre horolezcov – rozložili sa pod veľkým balvanom. Sadol som si opodiaľ k prameňu a so záujmom som ich pozoroval. On po krátkej rozcvičke začal liezť – lenže nie na tej parádnej horolezeckej stene, ale na tom balvane. Balvanista! Ona podsúvala pod neho akýsi veľký rozkladací matrac. Aktér a servismanka. On sa namáhavo sunul pod previs po neviditeľných záchytoch a stupoch. Prekvapujúco dlho visel na mieste v absurdnej polohe a potom odrazu vystrelil pravú nohu kdesi vpravo hore, pričom vydal mocný neústny zvuk a vzápätí odkvácol na pripravený matrac. Ona mu láskavo iška vo vlasoch. On však ide hneď na ďalší pokus – ako kliešť prisatý k vápencu pomaly, ale predsa získava o celý polmeter výšky viac než predtým. Ona ho fotografuje a hlasno povzbudzuje. Napriek tomu on očividne „dozrieva“ a bum – opäť sa skydne na matrac. Ona mu podáva plechovku piva, ktorú on na ex vylúčne a podľho zase do boja s balvanom! Nezadržateľne získava ďalší bonus – 40 centimetrov výšky. Dočahuje výrazný záchyt,

ale je to prekvapujúci lokér, a tak aktér aj so záchytom v ruke tretikrát drbne na matrac. Ona mu masíruje ramená a lýtka. On je nezadržateľný a s nadľudským úsilím sa dovlína k previsu. Ona mu zdola podopiera zadok akýmsi papekom, ale balvanisko ho opäť strasie – zuchne na chrbát a rozkašle sa – zrejme mu napriek matracu vyrazilo dych. A ďalší pokus! Tá nezlomnosť, tá výdrž! A tie lezecké schopnosti – veď ani ďalekohľadom nevidím, na čom vlastne stojí a čoho sa drží: Odrazu sa prekvapujúco vyšvihne až k hrane previsu a udrží sa tam, potom sa pomaly vyťahuje, nohu vymrští kdesi nad hlavu a je hore. A moja sánka dole. Úžasné. Ona víťazne jačí a ja opodiaľ tleskam. Prekvapene mi zakývajú.

Ale to už prichádzajú ďalší a ďalší – peši, na bicykloch, na motorkách, štvorkolkách, priam cunami lezcov všetkých možných národností, rás, pohlaví, náboženstiev... A všetci sa usádzajú pod balvanmi a vystielajú dopadový terén – pristávaciu plochu matracmi, paplónmi, penami, epedami, vankúšmi. Matrac-šou! A poď ho liezť! A padať! Niektorí viac lezú, iní viac padajú. Niektoré páry už majú so sebou deti – dočatá, batolatá, ktoré možno pred rokom-dvomi počali práve tu. Lebo matrace sú polyfunkčné...

Tak to bol môj prvý dotyk s „balvanistami“ – s boulderingom a s nevyhnutnými boulderatkami (podľa vzoru „karimatka“). My, dávni horolezci-jamesáci, sme sa, prirodzene, tiež liepali po balvanoch pod cvičnými

skalami či v Tatrách v rámci lezeckého tréningu. Lenže toto tu bol celkom iný level – väčšinu z toho, čo sa tu liezlo, by sme my, starí horolezci-klasici, pokladali vtedy za neleziteľné. Dnes už je bouldering špecifická horolezecká disciplína, tak ako skalolezectvo či lezenie na umelých lezeckých stenách. Balvanisti majú svoj vlastný svet, svoje ciele, svoje túžby, radosť i svoje Everesty. Naplňa im to život – veď inak by to nerobili. Ja im fandím a vždy budem, lebo ako horolezcovi je mi blízke každé príbuzné bláznovstvo, máme rovnakú „krvnú skupinu“. Napriek tomu si však neodpustím jedno spontánne bajovské odporúčanie: Vzdajte sa všetkých tých matracov, ktorými sa permanentne rozmaznávate! Padať pekne do mäkučkého, navyše s pivečkom, hladkaním, masírovaním a iným súvzťažným servisom – na to vás je! Ale pekne statočne po horolezecky si zopárkrát rozbiť hubu, naraziť zadok, natrhnuť ucho – to už nie! Mať tak pod sebou skálie, mravenisko, kaktusovisko – hneď by ste liezli po tých svojich balvanoch zodpovednejšie, opatrnejšie, ale následne aj úspešnejšie. Strach by vám nedovolil len tak mirnix-dirnix padať, ľahkovážne opúšťať záchyty či stupy – no čože – veď Marienka tam dolu ma pomasíruje, napojí, poláska. Padať sa napokon aj oplatí. Ale liezť tak nad hustým kobercom pichliačov-bodliakov, to by vás hore držalo ako sekundové lepidlo. A to by bol nepochybne kvalitatívne ešte vyšší level boulderingu a boulderistov.

(Zadar 2008)